

sobre A NOVA POESIA GALEGA, outravolta

Desde logo, é un feito evidente que a nova poesía galega suscita cada día maior interés entre propios e extraños. Artigos, reseñas, e finalmente, antoloxias onde se pretende recoller — xa sexa con criterios de amplitude, xa sexa con certo afán de selección — o quefacer lírico destes anos están a aparecer nos estantes e escaparates das librerías do país. Polo demais, o forte ritmo de produción e publicación dos autores establece que falar dos nosos poetas sexa obrigado, día si e día tamén.

Como era de agardar, as apreciacións acerca do que está a acontecer van-se enchendo, devagar, de lugares comúns, de frases emblemáticas que, evidentemente, só o paso do tempo aclarará no seu verdadeiro contido e na sua capacidade por entender deveras a realidade que pretenden codificar. Así, fala-se unha e outra vez de "idade de ouro", "ruptura co pasado" ...utilizan-se datas: 1976, 1977 como límites ad quo para o proceso... Pola miña parte — e co permiso dos poetas, a moitos dos cais me une unha sincera amizade — creo que unha pequena arte e parte teño neste proceso. É por iso que "sen pretensións doutorais" — que diría Manuel-Antonio — e sabendo ben que tamén o tempo aclarará a veracidade do que agora segue, quixera facer algunhas puntualizacións, tomando como base a recién publicada antoloxia: *Desde a palabra. Doce voces*, de Luciano Rodríguez, e editada por Edicións Sotelo Blanco. Compre indicar que a escolma de Luciano ten especial interés polo feito de incorporar unha poética de cada un dos autores e, mormemnte, polo cuestionario ao que todos eles responden. Sinte un, contodo, que ese cuestionario non sexa máis amplo, á pesar de que nen sempre os poetas contan a verdade sobre a sua creación, entre outras razóns porque seguramente hai varias verdades para cada distancia coa que ollemos o poema.

O ANO DE GRÁCIA

Tal vez un dos lugares comúns máis utilizados polos articulistas e antólogos sexa o de procurar en 1976 (espallado nos dous seguintes, 1977 e 1978) o "ano de gracia", o termo ad quo para o novo desenvolvemento lírico. Sinala-se que a publicación de *Con pólvora e magnólias* e *Mesteres* significou unha ruptura decidida co pasado inmediato e ao mesmo tempo abriu un camiño ancho e nítido para o porvir.

Fai ben, ao meu entender — aínda que de forma excesiva — Manuel Forcadela en cuestionar este feito do que — mea culpa — tamén teño falado en frase eloxiosa. É por iso que compre aquí agora a primeira puntualización. Desde logo ten razón Forcadela cando indica — estou a falar das respostas que o poeta dá ao cuestionario de Luciano Rodríguez na antoloxia que comentamos — que *Con pólvora magnólias* non pode ser considerado como o directo precedente da estética que viría a

seguir nos finais dos 70 e no que levamos dos 80. A poesía de Méndez Ferrin, ao meu modo de ver, é en certos aspectos un caso aparte dentro do panorama lírico galego. Ben é certo que existen coincidencias entre temáticas ferrinianas e temáticas doutros autores contemporáneos. Agora ben —e habería que aprofundizar na cuestión— a lírica de Ferrin segue un camiño moi individual; independente do resto dos poetas galegos do tempo nun grande número, por non dicir cuase na totalidade das ocasións. Talvez unha das características esenciais de todo o traballo literario de Ferrin estexa precisamente nese afán —consciente ou non por parte do autor— por escribir de forma “diferente” à moda, ao xeito que nesa altura se impuña máis ou menos en Galiza. Repito que isto non significa que Ferrin sexa un caso “extraordinariamente único” —dese feito está amplamente ligado a movementos e autores de fóra das nosas fronteiras— mais o carácter fortemente “iniciático” dos seus escritos, o seu vagar através de formas e estilos (desde o nouveau roman até a literatura fantástica de última hora) determinan esa “especialidade” no seu proceso creativo.

Agora ben; precisamente nese valor “iniciático” dos textos ferrinianos radica a súa influencia visíbel e notoria sobre poetas posteriores. O influir de *Con pólvora e magnólias* non o hai que procurar na traslación ao verso de sintagmas e léxico. A presenza de Ferrin sobre os novos poetas é unha presenza fundamentalmente “ética”. Na altura en que se publica *Con pólvora...* aínda resoaba, aínda mandaba sobre o país o espírito do prosaísmo crítico, é dicir: a poesía social. Escribir en galego (escribir poesía en galego) determinaba naquela altura escribir de determinados temas, de determinada forma e nunha lingua literaria (?) ben precisada. É por iso que a actitude de Ferrin, a súa reconciliación a médias coa lírica (hai magnólias pero hai aínda moita pólvora) abría unha porta. Se un poeta que é —ou era— paradigma para moitos duns determinados valores nacionalistas e progresistas se lanza a unha aventura estética esencialmente lírica (polo menos nunha certa parte dos seus poemas) a xustificación moral para os que nel ven ou vian o exemplo a seguir —mesmo vitalmente— queda claro. Se Ferrin escribe sobre o amor... podemos nós, discípulos, escribir tamén sobre o amor.

É por todo isto que haberá que seguir dicendo que *Con pólvora e magnólias* non terá —como apunta Forcadela— unha influencia decisiva na estética dos novos poetas, pero tamén haberá que seguir dicendo que si tivo un influxo decisivo canto a actitudes cara o propio feito poético e cara a apreciación sobre a mesma lírica. Que moito do que hai en *Con pólvora* xa estaba en Cunqueiro —como di Forcadela— é tema a discutir, pero o certo é que a valoración de Cunqueiro como grande poeta ten que ver moito co maxistério ferriniano, maxistério que, é forza dicé-lo, non lle foi alleo ao propio Forcadela.

OS GRUPOS POÉTICOS

Segundo lugar común de articulistas e antólogos é falar de contado dos tres grupos poéticos que entre 1977 e 1978 publican tres volumes de diferente entidade e significación. Por vía de regra, é *Rompente* quen leva os mellores loureiros da ocasión. Desde logo non pretendo de nengun modo —vaia isto por diante— reivindicar-me como poeta nas liñas que seguen, pero, como di o dito: modéstia aparte, creo que algo teño di-reito a dicir. Sen entrar agora en precisións sobre a calidade dos textos rompentianos, o que si compre indicar ás claras é que resulta falsa a apreciación de considerar o traballo dos Reixa, Avendaño e compañía en liña coa obra dos autores que hoxe compoñen a nova poesía galega. Antes ben, *Rompente* é un feito completamente aillado no panorama lírico galego (supondo que a el quixeran pertencer algunha vez os propios “rompentianos”). Con excepción de certos textos do primeiro volume —*Silabario da turbina*—, case todos da autoria de Camilo Valdeorras, de corte digamos “convencional”, o resto da produción de Avendaño, Romón e Reixa limita consigo mesma. Nada da actitude de *Rompente* habería de permanecer nos poetas que comezan a publicar nos finais dos 70. De feito, a única saída —exitosa saída— do espírito rompentino está à

vista: a música comercial na que Antón Reixa parece como peixe na súa auga.

Do mesmo xeito é difícil considerar a *Cravo Fondo* como ligado á nova lírica. Si o están e son protagonistas felices e magníficos do momento actual algúns dos seus membros. Agora ben; a mudanza nos modos poéticos, na actitude do Ramiro Fonte que participa naquela altura e o espléndido poeta actual é ben doada. *Cravo Fondo* constitúe un verdadeiro epígono (novamente remito às respostas de M. Forcadela) da poesía de corte social que campara polos seus dereitos nos anos anteriores. A súa concepción do feito poético, os versos —con algunha excepción —non admiten dúbidas.

Como dado para a pequena historia é preciso sinalar que somente a casualidade é a causante de que Miguel Mato, Francisco Salinas Portugal e quen isto escribe publicásemos xuntos un libríño de poemas, intitulado *Alén* cun prólogo xenerosísimo do Prf. Carballo Calero. Así pois nunca existiu o tal grupo *Alén*, polo menos na forma e contido que son usuais nos grupos poéticos.

Pois ben; a calidade dos textos de *Alén* —forza é recoñecé-lo— era máis ben pobre, con excepción dalgun dos poemas de Paco Salinas, e pouco ou nada hai que comentar ao respecto. Agora ben; si é certo que, apesar disto, son os poemas de *Alén* os que máis se achegan, os que mellor poden definir algúns puntos esenciais do lirismo posterior. En concreto, os apartados son dous: O primeiro está na procura dunha reconciliación coa lírica, o que emparenta directamente *Alén* coa poesía posterior. Nen *Cravo Fondo* nen *Silabario da Turbina* (volumes de maior entidade) presentan este feito, como tampouco presentan estoutro segundo apartado, definitório do lirismo actual: a procura dunha lingua literaria nova. O traballo por precisar un galego literario, afastado dos excesos ruralistas e hiperenxebristas que nos precedían creo que está presente en todas as liñas de *Alén* (e non precisamente por certas escolhas gráficas) e, desde logo, non era alleo às inquedanzas filolóxicas (algun articulista ten dito, non sen certa razón polo que a min se refire, que andábamos na altura máis preocupados pola filoloxía que pola poesía) que os tres tíñamos.

AS FONTES DA MUDANZA

Nas liñas que arriba ficaron está dito o papel que na miña opinión lle cabe a Méndez Ferrin —creo que o de López Casanova é moitísimo menor— como desencadeante do novo lirismo. Igualmente está feita a pequena e vaidosa apreciación acerca do meu propio “pasado” poético. Pero a pregunta xorde aínda. Cais son, pois, as fontes da mudanza?

Desde logo, lendo as respostas dos poetas ao cuestionario de Luciano Rodríguez damos en algo que non por ser de Perogrullo deixa de ser necesario repetir. As datas de mudanzas e rupturas, a procura de fontes (con razón falaba Pedro Salinas da “crítica hidráulica”) son necesidades dos críticos, son convencións como convención é, en suma, toda división en períodos e etapas do feito literario. Porén, se queremos trazar esas liñas no feito poético galego é preciso ir amodo.

En primeiro lugar, é preciso situar nun punto e aparte a obra de tres poetas cuxa traxectoria vital e literaria é diverxente à do resto dos denominados “novos poetas galegos”. Refiro-me, claro é, aos casos de Manuel Vilanova, Xavier R. Baixeras e, en menor medida, a Xosé Mª Alvarez Cáccamo.

Maiores en idade que o resto dos componentes desta “nova poesía galega”, Manuel Vilanova e Xavier R. Baixeras tiñan, especialmente Manolo, unha obra significativa xa en castellano no momento en que se deciden a utilizar o galego. É por iso que procurar 1976, 1977 ou calquer outra data como medianamente explicativa do traballo de Vilanova resulta absurdo. Con razón se ten queixado o autor de Barbantes de que a súa adscripción a esa “nova poesía galega” resulta inxusta. Ben é certo que Vilanova é coetáneo dun Fernán Vello ou dun R. Raña *canto a autor en galego*, pero —e daí os equívocos aos que poden levar as artificiais barreiras de datas, períodos e demais— mentres Fernán Vello e Raña están iniciando en 1980 a súa andadura, Vilanova irrompe na lírica galega cunha obra xa feita en castellano e

ANXEL HUETE

cunha bagaxe cultural, cunha experiencia como autor e lector de poesía que, evidentemente, lle conferen características ben diferentes ás dos novos poetas. Así pois, nen a obra de Vilanova nen a de Baixeras nen mesmo a de Cáccamo resultan dunha evolución do gusto poético galego. A obra dos tres poetas é unha continuación da súa traxectoria en castellano, traxectoria que, pola mudanza de idioma, resulta converxente cos afáns e propósitos doutros autores monolingües. E é que se a literatura española tamén ten o seu momento "social" non é menos certo que xa en 1966 Pere Gimferrer, con *Arde el mar*, ou, en 1967, Guillermo Carnero, con *Dibujo de la muerte* —por citar só dous exemplos— realizan unha lírica onde o cultural, o libresco e a exquisitez da forma resultaban esenciais. Postos a procurar fontes talvez este camiño sexa menos seco.

Canto aos demais autores non cabe dúbida —fica dito máis arriba— o papel "exemplar" que representa Ferrín para moitos deles. Agora ben; as mudanzas son fruto de moitas causas. Ocorren varias que sería prolixo enumerar aquí e agora. Están, en primeiro lugar, as de orde socio-político, talvez as máis decisivas, as que máis cuestionaron o papel que tradicionalmente se lle tiña reservado à literatura (e dentro dela à lírica) no país galego. Están a maior apertura a todas as fronteiras da cultura (lea-se cine, novela, música...) e están as afirmacións de Ramiro Fonte cando, con total lucidez, sinala novelas de Faulkner, filmes de Visconti como causantes dos seus poemas. Está o coñecemento cada vez máis acertado e nítido do galego através dos estudos e mesmo das polémicas filolóxicas. Está a apertura —e mesmo fixación— de Portugal, Pessoa, Herberto Helder... a mellor aportación que o lusismo pudo facer. Está dado o máis importante o cincuentenario de Manuel-António: outro autor "iniciático" e "exemplar" ao xeito de Ferrín— venerado polas novas xeracións. Está o diálogo constante entre os autores; as renovadas tertulias nas casas e nos cafés da Coruña e Vigo... todo un monllo de sensacións que constituen unha verdadeira espiral ou mellor un cosmos sen centro definido:

A nova idade de ouro

Talvez somos excesivos cando consideramos o momento presente como unha "idade de ouro" para a lírica galega. É demasiado cedo; o ritmo de publicacións e de creación é certamente frenético nalgún autor. Como sempre é preciso dicir que o tempo será o xuíz. Pero algo xa se vai vendo; alén de características máis ou menos comúns a todos os autores —e que Arcadio López Casanova indica perfectamente no prólogo a *Pensar na tempestade* de Ramiro Fonte— o certo é que, con perdón deses autores, a nova lírica galega resulta de calidade nitidamente superior aos seus imediatos predecesores aos que negan con razón. Porque, e isto esquece-lle a López Casanova, característica común a todos eles é a ruptura decidida co chumbizo prosaismo dos epígonos de Celso Emilio ou coas parrafadas metafísicas (é o adxectivo menos duro posíbel) da "Escola(?) da tebra". A recuperación da mellor lírica galega: Manuel-António, Cunqueiro, Pimentel, o mesmo Ferrín, conxuntamente coa asimilación das mellores poesías alleas (Borges, Eliot, aínda e sempre o 27) constitúe outro sinal inequívoco de identidade para os novos.

Agora ben; nen todo é ouro o que brilla. O perigo dun barroquismo verbal absolutamente estéril, a perda da conciencia —no labirinto da metáfora— de que o poema é antes de máis nada a transmisión limpa e directa dunha vibración sensorial está agardando en calquer esquina do verso. Hai mesmo algún libro que se resinte deste exceso de celo lírico por parte do autor. Como tamén pode haber un excesivo desprécio ao prosaísmo crítico que ten dado —non o esquezamos— o Celso Emilio que si paga a pena ler. Oxalá que a nova lírica galega sexa fiel a si mesma e continue nas súas mellores liñas: a pluralidade de direccións, a liberalidade temática e estética. O gusto polo bon dicir, polo idioma limpo e ben construído, a conciencia da palabra como vehículo insustituíbel da nosa condición humana.